

MAŁOPOLSKA

WIELCY Z MAŁOPOLSKI

Realizator
projektu:

MAŁOPOLSKIE
CENTRUM NAUKI
COGITEON

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Partner
projektu:

www.wielcyzmalopolski.pl

WIELCY Z MAŁOPOLSKI

WSTĘP I PLEBISCYT

Pierwsza lekcja to próby koniecznych definicji, wprowadzenie w dzieje Małopolski oraz jej charakterystyka. To także propozycja określenia zapotrzebowania na materiały dydaktyczne w tym temacie.

Niniejsza lekcja (historii, wychowawcza lub inna), jest przeznaczona głównie dla starszych uczniów szkół podstawowych. To wstęp do cyklu lekcji „Wielcy z Małopolski”. Kolejne konspekty są poświęcone konkretnym, historycznym postaciom. Każdą z lekcji można traktować oddzielnie.

Pierwsza lekcja to wstępne wiadomości o Małopolsce. W kolejnych zaprezentowane zostaną cztery osoby, które tworzyły, odkrywały, zmieniały świat. Każda z nich była mistrzem w innej dziedzinie, ale tym, co ich łączy są pasja, wiedza i bogata wyobraźnia. Są to:

Jan Brożek – matematyk, człowiek renesansu,
Władysław Markiewiczówna – pianistka, kompozytorka, nauczycielka akademicka,
Władysław Gargul – fotograf, opracował metodę masowej produkcji pocztówek,

Kazimierz Kordylewski – astronom, odkrywca pyłowych księżyców Ziemi.

Cykl lekcji ma posłużyć poznaniu Małopolski, jej mieszkańców oraz czasów i realiów, w których żyli, a także dziedzin, które ich pasjonowały. Ta lekcja może być dla młodzieży inspiracją do refleksji nad ocenami postaw i osiągnięć różnych ludzi, docenieniu człowieka jako takiego, który – żyjąc np. w naszej okolicy – przysłużył się dla ojczyzny i ludzkości.

Merytoryka i opracowanie: **Piotr Boroń**,
redakcja i zmiany: **Anna Łęcka**

Lekcja nr 1: WSTĘP

Czas:	1 godzina lekcyjna
CELE LEKCJI:	
Cele poznawcze:	Uczeń porządkuje podstawowe wiadomości o Małopolsce współczesnej (jako województwie) i jej historycznym zasięgu (jako księstwie, ziemi krakowskiej i prowincji Rzeczypospolitej)
Cele kształtujące:	Doskonalenie umiejętności odpowiedzialnej klasyfikacji ludzkich osiągnięć
Cele wychowawcze:	Podniesienie świadomości Małopolanina, identyfikującego się z osiągnięciami mieszkańców regionu
Pojęcia do utrwalenia lub przyswojenia:	→ ziemia krakowska, → Małopolska współczesna i historyczna, → województwo (w strukturze państwowej i samorządowej), → powiat, gmina, wojewoda, sejmik wojewódzki, marszałek województwa, zarząd województwa
Metody:	Prezentacja multimedialna, pogadanka, dyskusja, praca w grupach
Narzędzia:	Prezentacja Power Point
Przebieg lekcji:	→ Sprawdzenie obecności [5 min.] → Pojęcie: Małopolanin. Pogadanka przy użyciu prezentacji multimedialnej na temat patriotyzmu lokalnego, Małopolski współczesnej i Małopolski historycznej. [5 min.] → Rozpoznawanie przez uczniów zdjęć z Małopolski [5 min.] → Rozmowa z uczniami o kryteriach uznawania człowieka za wielkiego [5 min.] → Zadanie: Uczniowie samodzielnie/w grupach wypisują na kartce 10 Małopolan, których uznają za „Wielkich”, przy czym pierwszy na liście to „największy”. [15 min] → Podsumowania zadania, którzy „Wielcy” byli wymieniani przez uczniów najczęściej. [10 min]

Lekcja nr 1: WSTĘP

WIADOMOŚCI PRZYDATNE DLA PROWADZĄCEGO LEKCJĘ

Slajdy 2 - 4

Pojęcie lokalnego patriotyzmu, podział administracyjny Małopolski

Polska to nasza wielka Ojczyzna, ale mamy też nasze małe i średnie ojczyzny, do których uczucia nazywamy **patriotyzmem lokalnym**.

Naszą wiedzę lepiej ogarniamy bliską okolicę, a przywiązanie do niej uczy nas narodowego patriotyzmu. Bywa nawet (szczególnie w Niemczech, we Włoszech czy Hiszpanii), że patriotyzm lokalny jest silniejszy niż przywiązanie do wielkiej ojczyzny.

Podział administracyjny współczesnej Małopolski:

Województwo małopolskie dzisiaj: kształt dzisiejszego województwa małopolskiego jest wynikiem reformy administracyjnej, która weszła w życie **1 stycznia 1999 roku**. Jego godło jest bardzo zbliżone symboliką do godła państwowego. Flaga ma trzy pasy poziome: biały (2/5), złoty (1/5) i czerwony (2/5) - slajd 2. Nasze województwo z **powierzchnią 15 182 km²** należy do najmniejszych (12 miejsce na 16), ale jest jednym z najbardziej różnorodnych pejzażowo i przyrodniczo w Polsce. **Liczbę jego mieszkańców** szacuje się na **trzy i pół miliona**. Ze względu na wydarzenia historyczne i nagromadzenie zabytków ma wyjątkowe walory turystyczne. Jego bogatą historię i piękno tworzyli ludzie: zarówno tutaj urodzeni jak i przybysze, którzy zasłużyli się w dziejach osiągnięciami z różnych dziedzin.

Według obecnego ustroju RP władzę państwową w województwach reprezentuje i sprawuje **wojewoda** (mianowany przez premiera RP) przy pomocy urzędu wojewódzkiego.

Według współczesnego nazewnictwa w stosunku do województw samorządowych w Polsce, przez analogię do innych państw europejskich, często używa się określenia „region”. Regiony europejskie bywają zazwyczaj większe.

W Polsce mamy trzystopniowy samorząd terytorialny. Samorząd wojewódzki, który stanowią wszyscy mieszkańcy województwa, wybiera władze w postaci sejmiku województwa, a ten wybiera zarząd województwa z marszałkiem województwa na czele. Marszałek województwa jest zwierzchnikiem urzędu marszałkowskiego.

Dzisiejsze województwo małopolskie **składa się z 22 powiatów**. A trzy duże miasta: **Kraków, Nowy Sącz, Tarnów** to gminy, które są równocześnie powiatami.

W skład województwa małopolskiego wchodzi obecnie łącznie **182 gminy, z których 14 to gminy miejskie, 48 - miejsko-wiejskie, a 120 to gminy wiejskie**.

Wszystkie rodzaje samorządów są tak samo ważne, bo każdy ma inne kompetencje. Np. o nazwach ulic decyduje samorząd gminny. Jeżeli zatem chcemy nazwać ulicę imieniem jakiegoś wybitnego naukowca to zwracamy się z tą inicjatywą do samorządu gminy.

Lekcja nr 1: WSTĘP

Slajdy 5-28

Zadanie: rozpoznajemy widoki Małopolski

Celem zadania jest skonfrontowanie wiedzy uczniów na temat znajomości miejsc związanych z Małopolską. Zadanie może być traktowane w kategoriach konkursu, w którym uczeń jest odpowiednio nagradzany za poprawną odpowiedź.

Rozpoznajmy widoki Małopolski (np. kto pierwszy podniesie rękę i odpowie prawidłowo):

- Widok Tatr z Giewontem
- Obrady Sejmiku Województwa Małopolskiego (ul. Raławicka 56)
- Zamek w Pieskowej Skale
- Rynek w Tarnowie
- Wawel
- Kopalnia Soli w Wieliczce
- Klasztor oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej
- Opactwo Benedyktynów w Tyńcu
- Zamek w Niedzicy
- Zamek Królewski w Nowym Sączu
- Kopalnia Soli w Bochni
- Plac Jana Pawła II w Wadowicach

Po tym zadaniu można zachęcić uczniów do wskazania, jakie zdjęcia mogłyby jeszcze znaleźć się w prezentacji. Mile widziane atrakcje z najbliższej okolicy.

Slajd 29

Małopolska w początkach Państwa Polskiego X-XII w.

Historyczna Małopolska: nazwa Małopolska w historii Polski kojarzyła się z bardzo różnym obszarem.

W najdawniejszych czasach można utożsamiać Małopolskę z krajem Wiślan. Jej połączenie z Wielkopolską historycy odnoszą również do znaczenia Polonia Maior (Wielkopolska jako starsza) i Polonia Minor (Małopolska jako młodsza). Pamiętajmy, że nazwy Wielkopolska i Małopolska są tłumaczeniami z języka łacińskiego.

W okresie rozbicia dzielnicowego Małopolska to obszar jednej z dziedzicznych dzielnic, a jej kształt zmieniał się z rozszerzaniem lub pomniejszaniem władztwa księcia krakowskiego. Utrwalił się także wówczas, przez sukcesję poszczególnych jej części, podział Małopolski na ziemie: krakowską i sandomierską.

Małopolska w czasach Jagiellonów (XV w.)

Do Małopolski w XV wieku dołączone zostały: Spisz jako zastaw za pożyczkę Zygmunta Luksemburskiego od Jagiełły, której nigdy nie spłacił oraz Księstwo Siewierskie, zakupione przez biskupa krakowskiego, kard. Zbigniewa Oleśnickiego.

Lekcja nr 1: WSTĘP

Slajd 30

Małopolska w czasach Rzeczypospolitej Obojga Narodów

W Rzeczypospolitej Obojga Narodów dzielono Rzeczpospolitą na województwa (zwane też ziemiami), a te grupowano w trzy prowincje (wielkopolską, litewską i małopolską), co widoczne było np. podczas elekcji króla Polski.

Slajd 31

W skład prowincji małopolskiej wchodziło wówczas 11 województw:

- krakowskie,
- sandomierskie,
- lubelskie,
- podlaskie,
- bełskie,
- wołyńskie,
- czernihowskie,
- ruskie,
- kijowskie,
- braclawskie,
- podolskie.

Województwo krakowskie stanowiło mniej niż 1/20 terytorium prowincji.

Slajd 32

Małopolska w XIX i XX w. (do reformy z 1975 roku):

Zaborca austriacki w stosunku do ziem zagarniętych w pierwszym rozbiórze używał propagandowego określenia „Galicja”, a Małopolska została podzielona na zachodnią i wschodnią.

W XX-leciu międzywojennym województwo krakowskie sięgało dalej na wschód niż obecnie i obejmowało Jasło, Sędziszów i Mielec.

W PRL miasta te z powiatami zostały odłączone od województwa krakowskiego, a według nowego podziału administracyjnego w 1975 roku zostało pomniejszone (jako jedno z 49) do 3254 km² i nazywane było przejściowo województwem miejskim krakowskim.

Slajd 33

Pojęcie „Małopolanina”

Jak wynika już choćby z tych faktów, bycie Małopolaninem „z urodzenia” wynikające z podziałów administracyjnych terytorium można rozumieć w sposób wąski lub szeroki. Można roboczo przyjąć, że jeżeli ktoś urodził się we Lwowie w XVII wieku to czuł się Małopolaninem, ale jeżeli w XX wieku to już nie. Ale problem jest oczywiście głębszy.

Lekcja nr 1: WSTĘP

Slajd 34

Kryteria określenia tego kto może być uznany „Wielkim”

Wielu ludzi zmienia swoje miejsca zamieszkania. I tu znowu możemy uznawać za Małopolan i tych, którzy tu się urodzili, a potem wyjechali, jak i tych, którzy w Małopolsce mieszkali przez część życia (szczególnie, gdy wówczas zasłużyli się czymś dla naszego regionu). Warto o tych wątpliwościach porozmawiać z uczniami, aby wyzwoić w nich krytyczne i twórcze myślenie.

Może jeszcze trudniejsze wydaje się zaklasyfikowanie kogoś do „Wielkich ludzi”. Przedwojenny dowcip tak się do tego odnosił:

Turysta zapytał mieszkańca Gorlic, jacy wielcy ludzie się urodzili w tym mieście, a ten po chwili zastanowienia odparł „Po prawdzie, to u nas wszyscy ludzie rodzi się małutcy. Ot tak, na długość łokcia...”

Jest to próba dyskusji na temat tego kto zasługuje na określenie „Wielki” i jednocześnie wypracowanie definicji „Wielkich postaci” przy udziale młodzieży.

Przyjmujemy zasadę i sugerujemy uczniom, że wyboru „Wielkich” dokonujemy spośród osób już zmarłych. Dzięki temu unikniemy wielu nieporozumień.

Slajd 35

Propozycja zadania

Zadanie ma na celu zainteresowanie uczniów Małopolską i jej mieszkańcami, bogactwem ich charakterów i dokonań.

Uczniowie mogą pracować indywidualnie lub w grupach. Powinni wypisać 10 nazwisk osób, które uznają za "Wielkich z Małopolski" w różnych obszarach np. kultura i sztuka, nauka, sport, działania społeczne i inne. Osoby należy wypisać w kolejności od tego, który według nich najbardziej zasługuje na taki tytuł do tego, który zasługuje na niego najmniej.

Uwaga!

Warto wspólnie z uczniami ustalić, co uznajemy za wielkość człowieka i uzmysłowić, że każdy powinien czuć się potrzebny swej społeczności, a przez to ludzkości w ogóle. Są jednak kryteria, które stanowią o szczególnym wyróżnieniu jednostek ze zbiorowości. Można je uczniom uzmysłowić. (Czy np. sława to wynik lansowania, czy obiektywnej wartości?) Dokonując wyboru pierwszej dziesiątki uczniowie będą mieli kłopoty z porównaniem naukowców i artystów, a nawet naukowców z różnych dziedzin. Aby ułatwić uczniom poszukiwania, możemy wskazać dziedziny, w których można szukać wybitnych (artyści, naukowcy, sportowcy, patrioci, przemysłowcy, wynalazcy, budowniczowie, działacze społeczni, pedagodzy...) a nawet podać im przykłady kilkudziesięciu nazwisk. To ważne, aby dopasować objaśnienia adekwatne dla każdej klasy oraz sprawić, aby uczniowie potraktowali zadanie poważnie i twórczo.